

Serie nouă Anul XXII
Nr. 7 (251) 2024

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS

Victor Brauner - Nelinșiștea (1939)

Florea
FIRAN

Nora Iuga

Poetă, prozatoare, traducătoare cu o operă amplă și diversă ca stiluri, Nora Iuga se alătură mișcării onirice care încearcă să reînvie suprarealismul în literatura română. Scrie într-un stil nonconformist, supra-realist, îmbinând genurile literare, poezia cu proza, ficțiunea cu momente autobiografice. Publică aproape douăzeci de volume de poezie, cinci romane, un volum de teatru, interviuri, două jurnale de călătorie și numeroase traduceri din literatura germană. Activitatea ei literară evoluează în două etape: prima, a debutului și publicării a cinci volume de versuri (*Vina nu e a mea*, *Captivitatea cerului*, *Scrisori neexpediate*, *Opinii despre durere*, *Inima ca un pumn de boxer*), după care, prin desființarea grupului oniric din jurul lui Miron Radu Paraschivescu, considerat ca „subversiv”, poetei i-a fost interzisă publicarea timp de aproape un deceniu; în a doua etapă, din 1986, revine cu volumul *Piața cerului*, urmat

succesiv într-un ritm alert de câteva zeci de volume de versuri, proză și traduceri.

Născută la 4 ianuarie 1931 în București, Nora Iuga (pseudonimul Eleonorei Almosnino) provine dintr-o familie de artiști. Tatăl, Iosif (Josef) Zsiga/Iuga, violonist la Filarmonică, și mama, Elena (născută Teodorovici), balerină la Opera Română. Urmează primele două clase primare la București, pe a treia la Timișoara, clasa a patra și primele două de gimnaziu la Institutul Ursulineilor din Sibiu, când scrie primele versuri, apoi își continuă studiile în cadrul Liceului „Iulia Hasdeu” din București, pe care îl absolvă în 1949, anul în care se înscrie la Facultatea de Filologie, Secția germanistică a Universității bucureștene și obține licența în 1954. Are, printre alții, ca profesori pe G. Călinescu, Tudor Vianu și Henri Wald, care i-au stimulat pasiunea pentru literatură, dar i-a considerat ca profesori și pe Joyce și Gellu Naum.

Continuare în p. 2

Poezie

Carmen Firan
Andrei Codrescu
Virgil Dumitrescu
Dan Duțescu

Oana Băluică
Dumitru Drinceanu
Emanuel D. Florescu
Adriana Iliescu
Anca Mizumski
Alice Năstase Buciuta
Ion Parhon
Gabriela Păsărin
Mircea Pospai
Anda Simion

Eseu

Proză

Radu Polizu
Adrian Sângeorzan

Constantin Cubleșan - <i>Eminescu și frumoasa copilă Casandra</i>	p. 4
Mihai Ene - <i>Zece instantanee din Parisul (pre)olimpic</i>	p. 5
Adrian Cioroianu - <i>O vale plină de culori, proteste și funingine</i>	p. 6
Ioan Lascu - <i>Insurmontabilul Călinescu</i>	p. 7
Dumitru Radu Popa - <i>Gustav Klimt și peisajul la Nueve Galerie</i>	p. 11
Rodica Grigore - <i>În căutarea Parisului de altădată</i>	p. 17

Emilian Ștefăruț

Sculptarea simțului

p. 24

Victor Brauner -
Pasivitate politicoasă, 1935

Sumar

- Florea Firan**, *Nora Iuga* / pp. 1-3
Constantin Cubleşan, *Eminescu și frumoasa copilă Casandra* / p. 4
Mihai Ene, *Zece instantanee din Parisul (pre)olimpic* / p. 5
Adrian Cioroianu, *O vale plină de culori, proteste și funingine* / p. 6
Ioan Lascu, *Insurmontabilul Călinescu* / p. 7
Gabriela Păsărin, *Fisura în fantastic – echilibrul facil al normalității* / p. 8
Oana Băluică, *Memoriile unei conjugări nereușite* / p. 9
Emanuel D. Florescu, *Prejudecata deghizată în adevăr* / p. 10
Dumitru Radu Popa, *Gustav Klimt și peisajulla Neue Galerie* / pp. 11, 13
Adrian Sângeorzan, *Chișinău* / p. 12
Carmen Firan, *Poem: Solstițiu* / p. 13
Andrei Codrescu, *Poem: Tusea* / p. 13
Anca Mizumski, *Patru generații* / p. 14
Dan Duțescu, *Poem: Calea Veșniciei* / p. 14
Dan Ionescu, *Drama Paracliserul, la o nouă lectură* / p. 15
Red., *Cărți primite la redacție* / p. 15
Dumitru Drinceanu, *Personal – impersonal* / p. 16
Rodica Grigore, *În căutarea Parisului de altădată* / p. 17
Adriana Iliescu, *Spațiul fantasticului, în cercetare modernă* / p. 18
Radu Polizu, *O altă Românie* / p. 19
Mircea Pospai, *Victor Brauner – un artist suprarealist* / p. 20
Ion Parhon, *Primăvară cu ploaie de... festivaluri* / p. 21
Anda Simion, *Echoes of the Feminine limbajul shakespearian universal, ce transcende cuvântul* / p. 22
Alice Năstase Buciuța, *Centenar Nina Cassian la Londra* / p. 23
Virgil Dumitrescu, *Poeme: In manus taus, Un fluture, Caii de la bicicletă* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *Sculptarea simțului* / p. 24

Abonamente Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 135 lei. Pentru abonații din străinătate este de 155 \$ sau de 140 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Nora Iuga

Este profesoară de limba germană la o școală generală din Sibiu (1954-1955), o scurtă perioadă devine redactor la revista „Neuer Weg” (1955), secția de politică externă, de unde se transferă ca bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1956-1969), apoi redactor la Editura Enciclopedică, devenită Editura Științifică și Enciclopedică, (1969-1977). Revine în presă pentru o lungă perioadă la revista „Volk und Kultur” (1977-1986).

Debutază publicistic în „Gazeta literară” (1965) cu un grupaj de trei poezii, dintre care una intitulată subversiv *Respirație liberă*. Debutul editorial are loc cu volumul de versuri *Vina nu e a mea* (EPL, 1968) cu o prefață de Miron Radu Paraschivescu, care remarca ecouri suprarealiste cu „rezonanță din Rimbaud”: „Imaginile sale poetice sunt mai mult niște aluzii foarte fine, termeni aproape algebrici de referință prin care autoarea traduce pe căile intelectului ceea ce i s-a comunicat pe cele ale senzației sau intuiției. [...] Deodată imaginea nu mai e imagine, ci salt dincolo de imediat. Alteori, asociațiile sale parcurg o cale inversă, de la general la particular, spre a ne face mai sensibilă o idee.” Lui Miron Radu Paraschivescu poeta îi va dedica ultimul ei volum tipărit înainte de 1990, *Cântece*.

Perioada de început a activității sale literare se desfășoară și sub influența lui Geo Dumitrescu și a grupului oniric din care făceau parte Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Vintilă Ivănceanu, Sebastian Reichmann, George Almosnino (care va deveni soțul ei), dar se afirmă ca o voce distinctă evitând convenția și conformismul estetic.

Poezia de început a Norei Iuga are momente postmoderne, e în spiritul poetului francez Rimbaud pe care „l-a moștenit” prin „recreația spiritului”, prin joc, nu prin contemplație: „Eu vin pe lungile coridoare/ de la celălalt capăt./ Identitatea mi s-a risipit/ în părul unei străbune decapitate./ și pașii mi-au căzut la o răspântie de timp;/ nu te mira că înaintez./ În lumea noastră sunt șerpi/ și aburi și chemări,/ care leagă continente mai dureros/ și mai pătimaș decât vapoarele./ Lacrimile secolelor ar fi înghețat pe pereți,/ dacă n-ar fi fost această respirație continuă/ pe care o aduc cu mine.” (*Drum*)

Al doilea volum, *Captivitatea cercului* (1970), după câteva săptămâni de la apariție este scos din circulație, interzis odată cu interdicția autoarei de a publica timp de aproape opt ani, până în 1978, pentru „erotism morbid”, timp în care a tradus foarte mult din literatura germană.

Nora Iuga frecventează, alături de poeții onirici, Cenaclul „Nicolae Labiș”, prezidat de Miron Radu Paraschivescu până în 1971, când este desființat. Colaborează, mai ales cu versuri, la „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „Ramuri”, „Tribuna”, „România literară”, „Viața Românească”, „Arc”, „Lettre Internationale”, „Observator cultural” ș.a. În 2007 este distinsă cu Premiul „Friederich-Gundolf” acordat de Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung, pentru promovarea culturii germane în lume, iar în 2009 obține o bursă DAAD recunoscându-i-se activitatea publicistică în revistele culturale de limbă germană din România și Crucea de Merit în Ordin de Cavaler pentru promovarea culturii germane. În mai multe rânduri obține Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volume de poezie și proză. În 2014 a fost lansat filmul documentar *Aici Nora Iuga*, pe un scenariu →

Scrisul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com
Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

→ de Cristian Cosma, în regia lui Vlad Rotaru.

Următoarele volume – *Cântece* (1989), *Dactilografa de noapte* (1996), *Spitalul manechinelor* (1998), *Capricii periculoase* (1998), *Autobuzul cu cocoșaji* (2001), *Fetița cu o mie de riduri* (2005), *Petrecere la Montrouge* (2012), *Câinele ud e o salcie* (2013), *Ascultă cum plâng parantezele* (2016), *Alături cu drumu* (2018), până la cel mai recent volum de poezii, *Fetița strigă-n pahar* (2023), titlu aparent ludic, în care sunt incluse poezii scrise în perioada 2021-2023 – relevă o poetă originală cu posibilități multiple de exprimare, ceea ce o distinge în epocă. *Piața cerului* (1986), prin care autoarea revine în literatură, după o întrerupere impusă, cuprinde texte așezate în pagină sub forma versurilor, altele scurte proze poematice, implică o convenție ludică într-o notă experimentală: „ce caută acești oameni/așteptând pâinea și vinul// «aici este orașul/aici este casa ceremonială/ aici este matca»// oasele se lungesc/ reintră în articulații/ se acoperă de carne// mâncăm”.

Mircea Cărtărescu, într-un eseu publicat în „Dilema Veche” (nr. 163/23-29 martie 2007) sub titlul *Triumful târziu al Norei Iuga*, îi face un portret de creator considerând-o un „model artistic” remarcă „triumful ei târziu în poezie și-n viață, după o lungă obscuritate fără compromisuri, este triumful dedicației pentru o artă ce a agonizat întotdeauna, o artă pentru puțini și din ce în ce mai puțini, dar care n-a fost întreținută vie, în toate epocile, de oameni ca Nora Iuga”.

Dactilografa de noapte (2010) este o plachetă de versuri, din Colecția „Poetii orașului București”, selectată de un juriu avându-l ca președinte pe Cezar Baltag, inspirate din atmosfera grupului oniric ce se reunea adesea în Herăstrău, din care reproducem poezia *iluzia unei bătrâne*: „ce înseamnă pentru tine/ ora unsprezece noaptea pe malul mării/ când luna are un halou suspect/ ca gluga trasă strâmb/ pe capul ras/ și numeri cum se-aprind/ și se stinge farul/ intimidând iluzia unei bătrâne/ cum în cazărmi soldații/ povestesc de slujnice/ cu largi cămăși de pânză/ sunt animale care plâng/ sunt pietre care se trezesc/ într-o alarmă nouă/ sunt semne totdeauna/ ca încheieturile vinete/ ale unor mâini îmblânzite/ e țipătul gândului unde norii sfârșesc/ aleargă un băiat pe plajă/ și-n urma lui înceata/ înaintare a moluștei.”

Erotica ocupă un spațiu însemnat în ansamblul creației sale, un erotism care „îți cuprinde toată ființa”, orice iubire neîmplinită se transformă într-un roman, mărturisirea într-un interviu autoarea. În acest sens poate fi menționat mai ales volumul de poezii *Fetița cu o mie de riduri* (2005), subintitulat ludic *Poem-roman*, cu un pronunțat caracter autobiografic („fetița sunt chiar eu”), precum și volumele de proză *Sexagenara și tânărul* și *Lebăda cu două intrări*. Publicat în 2003, controversatul roman *Lebăda cu două intrări*, prefațat de Alexandru Matei, este, după considerațiile criticului, proiectul cel mai radical al Norei Iuga: „Avem aici un text extrem(ist). La cât de balcanică și cât de romantică este

literatura, codul roșu înscris în *Lebăda cu două intrări* poate fi anunțat ca eveniment major la toate posturile de radio și televiziune din limba română.” Prin transcrierea de voci, modalitate practică în literatura occidentală, romanul Norei Iuga provine din imaginarul ludic și autoironic care o caracterizează: „empireul îl căutam în lexicoane la biblioteca facultății de litere dialogul profesorului călinescu pe strada edgard quinet cu studenta unde cresc crinii în empireu unde zboară corbii în epepei unde sunt leșuri de eroi câți milimetri din creierul lui îmi rezervă pentru acest uriaș transport de himere cum să te iubească un bărbat când duci un moloh în cap mi-a spus tu le faci pe toate cu capul știa ce bărbat îl violez în gând mai iau o gură de vodcă monologul ăsta mă sleiește cum se schimbă plăcerea în repulsie într-un orgasm repetat și marți de unde atăta siguranță mă duc la cenaclu...”

Romanul a intrat în atenția juriului pentru acordarea Premiilor Uniunii Scriitorilor, dar respins din dilema încadrării, la „poezie sau proză”. Receptarea romanului este diversă, Al. Cistelean considera că *Lebăda cu două intrări* este „o lectură de divertisment, bună de consumat în tren când pleci în vacanță”.

Herta Müller și Nora Iuga, 2005

Proza, și ea experimentală prin forme stilistice diferite se regăsește în numeroase volume, începând cu *Săpunul lui Leopold Bloom* (1993), *Sexagenara și tânărul* (2000), *Lebăda cu două intrări* (2003), *Hai să furăm pepeni* (2009), *Harald și luna verde* (2014), până la *Hipodrom* (2020), roman memorialistic, o descriere a vieții cu toate vârstele autoarei – copilăria, tinerețea, maturitatea, senectutea, un amestec de genuri, stiluri, epoci, identități. Romanul poate fi considerat și un jurnal cu întâmplări, fapte și personaje reale, dar și unul epistolar, o scrisoare către un prieten, sau pentru un bărbat iubit, prezent doar în gând, în care fantezia autoarei este vizibilă. Având la bază romanul *Hipodrom* și volumul de poezii *Fetița strigă-n pahar*, Carla-Maria Teaha realizează în 2003 filmul documentar *De ce mă cheamă Nora, când cerul meu e senin* în care autoarea este protagonistă, iar filmul oferă o nouă perspectivă în lectura celor două cărți, dar și a vieții și operei autoarei.

Harald și luna verde este un roman cu accente autobiografice, o istorie de familie pe fondul mai amplu al istoriei și vieții social-politice. Daniel Cristea Enache îl consideră un roman „de referință, scris cu instrumente și de poetă, și de prozatoare. Prin el Nora Iuga reușește să atingă, din interior, proiecția maximalistă a scriitorului român: aceea de a fi, după

mai multe totalitarisme și în pofida lor, un scriitor total”.

Prozei i se adaugă și un Jurnal berlinez, început cu volumul *Fasanenstrasse 23. O vară la Berlin* (2001), continuat după un deceniu cu *Berlinul meu e un monolog* (2010), precum și *Blogstory* (2011), o carte atipică cu însemnări despre literatură și alte aspecte postate pe internet timp de un an.

Parte din cărțile sale de poezie și proză i-au fost traduse și publicate în Germania, Spania, Italia, Franța, Elveția, Bulgaria, Slovacia.

Traducătoare prolifică, Nora Iuga se remarcă mai ales prin versiunile din literatura de expresie germană. Traduce încă din studenție numeroși autori, August Strindberg (*Vrăjitoarea. Răzbumarea. Insula Fericților*), urmat de Barbara Bronnen (*Povara*), Christian Haller (*Muzica înghițită. Vremurile mai bune*), Eginold Schlattner (*Cocoșul decapitat, Mănușile roșii*), Elfriede Jelinek (*Pianista*), Ernst Jünger (*Eumeswil*), Jan Koneffke (*O iubire la Tibru*), Joachim Wittstock (*Dumbrava morilor*), Rolf Bossert (*Stau pe treptele vântului*), Ursula Michels-Wenz (*Nietzsche*). Este atrasă de scriitori germani originari din România, între care Herta Müller (*Este sau nu este Ion, În coc locuiește o damă, Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*), Günter Grass (*Toba de tinichea*), Oskar Pastior (*33 de poeme cu Petrarca*), Paul Celan (*Trandafirul nimănui, Zăbrele ale limbii. Roza nimănui*). De asemenea traduce în colaborare cu Ana Blandiana din Herma Kennel (*Jogging cu securitatea: rezistența tânărului Radu Filipescu*).

La 93 de ani, Nora Iuga continuă să scrie intens, trăiește singură de foarte mult timp dar înconjurată de prieteni, mărturisind că „singurătatea este aur curat pentru un creator”, iar „cultura te face mai degrabă să înveți să trăiești”. În interviuri vorbește cu admirație despre poete precum Ileana Mălăncioiu, Constanța Buzea, Maria Banuș, dar mai ales despre Nina Cassian, „scăpător de inteligentă, cu o minte formidabilă”. Se arată nemulțumită de critica literară care a ignorat-o mai ales până în anii '90.

Prezență puternică, poetă înțeleaptă și jucăușă, Nora Iuga își înfruntă vârsta cu grație și forță de seducție prin acuitatea minții, continuând să scrie, să participe la lecturi de poezie, fiind admirată de confracții de breaslă pentru tenacitate și originalitate. ■

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu și frumoasa copilă Casandra

Căminarul Gheorghe Eminovici, care administrase câteva moșii de-a lungul anilor, în Moldova, cumpără, în cele din urmă, de la familia Petrino, casa și terenul din preajmă, la Ipotești, în 1848, dar abia în 1850 începe construcția noii case, în care va locui definitiv întreaga familie, începând din 1951. Astfel, toată copilăria lui Mihai este legată de aceste împrejurimi ale satului, cu pădurea din apropiere și cu lacul, situat la o margine a ei, la mai bine de un kilometru depărtare de vatra părintească. E o copilărie fericită, în mijlocul naturii pe care o va cânta în poeziile de mai târziu, evocând atmosfera de basm ce-l vrăjea deplin:

„Fiind băiet păduri cutreieram/ Și mă culcam ades lângă isvor,/ Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam/ S-aud cum apa sună-n cetișor:/ Un freamăt lin trecea din ram în ram/ Și un miros venea adormitor./ Astfel ades eu nopti întregi am mas,/ Blând îngânat de-al valurilor glas./ Răsare luna, mi bate drept în față:/ Un rai din basme văd printre pleoape,/ Pe câmpii un val de arginție ceață,/ Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,/ Un buciom cântă tainic cu dulceață,/ Sunând din ce în ce tot mai aproape.../ Pe frunza-uscate sau prin naltul ierbii,/ Părea c-aud venind în cete cerbii...” (Fiind băiet păduri cutreieram, 1878).

Nici lacul nu rămâne în afara descripției poetice numai că la imaginea lui adaugă prezența unei fete (din sat) cu care a petrecut multe zile de reverie: „Lacul codrilor albastru/ Nuferi galbeni îl încarcă;/ Tresărind în cercuri albe/ El cutremură o barcă.../ Și eu trec de-a lung de maluri,/ Parc-ascult și parc-aștept/ Ea din trestii să răsără/ Și să-mi cadă lin pe piept;/ Să sărim în luntrea mică,/ Îngânați de glas de ape,/ Și să scap din mână cârma,/ Și lopețile să-mi scape;/ Să plutim cuprinși de farmec/ Sub lumina blândeii lune -/ Vântu-n trestii lin foșnească,/ Unduioasa apă sune!...” (Lacul, 1 sept. 1876, în revista „Convorbiri Literare”).

Lacul însă, pe care îl vizitează cei ce trece pe la Casa memorială Eminescu din Ipotești, nu este cel adevărat, pe malurile căruia s-a plimbat poetul cu frumoasa Casandra. Acest lac a fost creat anume în 1988 în perspectiva comemorării unui secol de la moartea poetului. Cei de la Oficiul de gospodărire a apelor, din vremea aceea, au găsit o baltă în pădure pe care au amenajat-o după cum descrie Eminescu lacul. Lacul eminescian se află la vreun kilometru depărtare de casa părintească.

Mihai venea în preajma lacului însoțit de o fată, cu câțiva ani mai mare decât el, orfană, Casandra lui Gheorghe Alupului, cum o identifică I. D. Marin în *Eminescu la Ipotești*. Portretul îi este descris în culori romantice: blondă, cu ochi albaștri, chip angelic, desigur, inocent, cu parul bălai așa cum și apare în poeziile de mai târziu ale lui Eminescu: „Din valurile vremii, iubita mea, răsai/ Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai -/ Și fața străvezie

ca fața albei ceri/ Slăbită e de umbra duioaselor dureri!/ Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,/ Femeie între stele și stea între femei/ Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng,/ În ochii fericirii mă uit pierdut și plâng./ Cum oare din noianul de neguri să te rump,/ Să te ridic la pieptu-mi, iubite inger scump,/ Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,/ Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec/ Și mâna friguroasă s-o încălzesc la sân,/ Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o țin” (Din valurile vremii).

Așa cum o prezintă monografistul, era o adolescentă, veselă, care adora plimbările prin natură, aflând în compania lui Mihai un prieten desăvârșit. Relația lor s-a consumat în vara-toamna-iarna anului 1863, când el avea doar treisprezece ani. Din nefericire, Casandra s-a îmbolnăvit grav și s-a stins din viață mult prea curând, la doar 16 (19?) ani. A fost

Casa părintească, azi

în mormântată la 20 ianuarie 1884 în Ipotești. O elegie, *Mortua est!*, scrisă în 1871, se referă tocmai la despărțirea brutală de această ființă iubită. „Făclie de veghe pe umezi morminte,/ Un sunet de clopot în orele sfinte,/ Un vis ce își moaie aripa-n amar,/ Astfel ai trecut de al lumii hotar.../ Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,/ Cu râuri de lapte și flori de lumină,/ Când norii cei negri par sombre palate,/ De luna regină pe rând vizitate.../ Te văd ca o umbră de-argint strălucită,/ Cu-aripe ridicate la ceruri pornită,/ Suind, palid suflet, a norilor schele,/ Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.../ O rază te-nalță, un cântec te duce,/ Cu brațele albe pe piept puse cruce,/ Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier/ Argint e pe ape și aur în aer.../ Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece;/ Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,/ Cu haina lui lungă culcat în sicriu,/ Privesc la surăsu-ți rămas încă viu -// Și-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială,/ De ce-ai murit, inger cu fața cea pală?/ Au nu ai fost jună, n-ai fost tu frumoasă?/ Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă?...”

Istoriografia mai veche nu acordă o prea mare importanță acestei relații sentimentale dintre Mihai Eminescu și tânăra Casandra a Lupului din Ipotești. G. Călinescu o notează oarecum în trecere în monografia sa, privind totul în cheie romantică: „Iubita avea ochi mari și părul negru-n cozi. Ședea nu numai noaptea sub salcâm, ci cutreierau desculți, sentimentalizând

și jurându-și unul altuia dragoste până la mormânt. Fără îndoială, fata a murit tânără ca Silvia lui Leopardi, pentru că cele mai multe versuri de tinerețe vorbesc de o iubită moartă. Târziu, poetul și-aduce cu regret aminte de ea”.

Dintre cercetătorii recentți, Valentin Coșereanu acordă o importanță deosebită acestei relații *de amor*, urmărind *motivul iubitei moarte* în întreaga creație eminesciană. O relație dintre un copil de numai 14 ani, totuși, și o adolescentă, cu cinci ani mai în vârstă, a fost, fără îndoială, o puternică trăire romantică („experiențele sufletești sunt trăite acum cu maximă intensitate”), Mihai fiind impresionat puternic tocmai de dispariția ei subită (imaginea iubitei moarte este evocată cu emoție febrilă, ne spune Valentin Coșereanu, în poezia *Vis*, din 1876: „Când ai murit tu? Cum se poate/ Să nu o știu că nu mai ești?/ Visez? Sau moartă ești, iubită,/ Sau ambii-n groapă visăm morți?// Ești moartă tu? Sunt mort în groapă/ Te văd ca-n vis, o dulce stea?/ Trăim în lume? Este lumea?/ Sau e o viziune-a mea?”), fapt ce va constitui – spune Valentin Coșereanu – în toată poezia acestuia „tematica legată de amintirea iubitei din Ipotești”; poezia *De-aș muri ori de-ai muri* – 1869 – „reprezintă un jurământ de credință față de iubita pierdută”.

Peisajul ipoteștean se află viu prezent de-a lungul creației acestuia, urmărit începând din 1866 și sfârșind în 1882, peste care se suprapune obsedantă imaginea „iubitei moarte” (cum se exprima Petru Creția), în peste optzeci de texte lirice cărora li se alătură ample citate din proza, dramaturgia și corespondența scriitorului.

Pledoaria pentru această obsedantă temă, prezentă în toată opera lui Eminescu, este, fără îndoială, impresionantă, dar trebuie să admitem că în existența poetului au mai fost după aceea și alte muze, evocate diferit, unele cu mai multă exaltare, altele cu mai puțină, cărora le dedică, de asemenea, poezii remarcabile. Și nu este vorba doar de Veronica Micle. Să ne amintim bunăoară că pleacă de la liceul din Cernăuți cu trupa de teatru Fanny Tardini, în 1866, îndrăgostit de o tânără actriță, Maria Vasilescu, în vârstă de 21 de ani, în vreme ce el avea 18, iubindu-se cu ea de-a lungul întregului turneu. Apoi, în trupa lui Pascaly se îndrăgostește de o altă actriță, Eufrosina Popescu, ceva mai distantă, căreia îi va dedica, după spusele unor istorici literari, poeziile *Veneră și Madonă*, *La o artistă* și *Amorul unei marmure*.

Această Eufrosina Popescu, actriță de mână a doua dar de o reală frumusețe, era adulată de spectatori și nu se sfia să întrețină, cu ușurință, relații cu diverși amanți care îi prețuiau materialicește grațiile, ea nerespingând nici dragostea romantică a lui Eminescu.

Șirul unor asemenea aventuri amoroase ale poetului trebuie luat, cel puțin, sub titlu de inventar, așa că absolutizarea dragostei pentru Casandra de la Ipotești necesită totuși o anume ponderație. ■

Zece instantanee din Parisul (pre)olimpic

Mihai
ENE

Jocurile olimpice. Este a treia oară când Jocurile Olimpice (de vară) se desfășoară la Paris, ultima dată fiind chiar în urmă cu un secol, în 1924. Singurul oraș care a mai avut onoarea să le organizeze de trei ori a fost Londra și peste patru ani li se va alătura și Los Angeles. Pentru o sărbătoare atât de grandioasă, și pregătirile, și inconvenientele sunt pe măsură: clădirea primăriei, Turnul Eiffel, unele muzee și alte clădiri semnificative poartă amprenta cercurilor olimpice. Pe de altă parte, zone blocate sau cu acces mai dificil, inclusiv jumătate din celebrele Grădini Tuileries.

Turiștii. Speriați, probabil, de aglomerația și pregătirile care blochează Parisul, mediatizate excesiv de mass-media, turiștii sunt mai puțini decât de obicei în Paris în lunile de vară. Așadar, contrar așteptărilor, această perioadă de până la venirea participanților la Jocurile Olimpice este și cea mai bună pentru a te bucura în oarecare relaxare de oraș. Ce va fi însă în august, asta e cu totul altă poveste pe care personal îmi place să o privesc de la distanță, în fața televizorului.

Sărbătoarea muzicii. Am ajuns la Paris la fix pentru *Fête de la musique*, care se organizează în fiecare an în ziua Solstițiului de vară, pe 21 iunie. Ziua cea mai lungă a anului este rezervată așadar bucuriei muzicii, care răsună până târziu în noapte în tot orașul, unde se organizează spectacole din toate genurile muzicale. Însă petrecerea continuă pe străzi, pe terase, pe cheiurile Senei și în piețe până spre dimineață. Tot orașul e tânăr, iese pe stradă și cântă.

Expoziții. Tot Parisul este un muzeu în aer liber, dar locurile speciale pentru expoziții sunt mereu dinamice și interesante. Punctul de interes maxim până la 1 iulie l-a constituit ampla expoziție Brâncuși, organizată la ultimul etaj al Centrului Național de Artă

„Georges Pompidou”, în Beaubourg. Este o etalare de sculpturi, schițe, filmări de arhivă, documente (reviste, scrisori, articole de presă, dintre care se desprind cele legate de scandalul procesului cu Statul American, obiecte personale – inclusiv diploma de absolvire bucureșteană sau livretul militar etc.), plus întregul atelier al artistului reconstituit, care îi face cinste și îl așază pe Brâncuși acolo unde îi este locul, în centrul artei moderne a lumii.

Cafenele. Fără terase și cafenele, nu ar exista Paris. Probabil este orașul cu cele mai multe cafenele, restaurante și terase pe metru pătrat din lume. Sau cel puțin asta e impresia. Și toate sunt pline, mai ales seara. De asemenea, cafenelele literare de altădată, încărcate de prezența unor figuri culturale celebre sunt acum punct de atracție pentru turiștii care vor să împartă masa cu umbrele suprarealiștilor sau existențialiştilor. Am trecut pe la Café Le Rostand, vizavi de Jardin de Luxembourg, topos biografic și literar al celebrului prozator albanez Ismail Kadare chiar cu o zi înainte de a afla că a încetat din viață la vârsta de 88 de ani.

Métro. Unul dintre lucrurile cele mai minunate din Paris este metroul, care-ți permite să cobori la cel mult cinci minute distanță de orice loc în care vrei sau ai nevoie să ajungi. Și el se extinde permanent, pentru a lega și mai bine periferiile și suburbiile Parisului de centrul orașului. De la prima vizită, în urmă cu mulți ani, am fost impresionat de eficacitatea acestei rețele subterane care scurtează distanțele și comprimă timpul, permițându-ți să nu folosești mașina (sau cel mult, pe anumite distanțe, tot transportul în comun). Cu toate acestea, traficul este tot aglomerat, destul de haotic și nervos ca în orice metropolă latină.

Grădini și parcuri. Parisul este verde. Nicio stradă, nicio arteră, nicio piață nu sunt lipsite de arbori înalți, sub care poți respira, în ciuda temperaturilor care și aici ajung să fie caniculare, spații verzi, ronduri de flori, chiar și pereți acoperiți cu verdeață. La asta se adaugă parcurile și grădini, unele celebre, altele anonime, care contribuie la o atmosferă respirabilă. Și autoritățile își pun problema că nici așa nu sunt de ajuns. Orașele din România ar avea multe de învățat de la această atitudine edilitară.

Literatura. Deși se plânge toată lumea că Franța nu mai are autorii de altădată, nici scriitorii, nici intelectualii publici pe care încă îi avea în urmă cu 40-50 de ani, librăriile sunt

pline de apariții noi, dar și de reeditări în toate formatele și pentru toate buzunarele. Lumea citește în metrou, în parcuri, pe terase, bibliotecile sunt arhipline – îți trebuie rezervare pentru a ocupa un loc sau aștepți uneori și mai bine de

o oră. Annie Ernaux, cea mai recentă premiantă Nobel, are parte de o expunere totală, dar la fel și *Cușitul*, ultima carte a lui Salman Rushdie, o reflecție asupra atentatului din urmă cu doi ani și a urmărilor sale. Literatura română din Paris este sublimă, dar lipsește cu desăvârșire.

Librăriile și anticariatele. Parisul respiră cultură prin toți porii și chiar dacă una dintre librăriile mari ale sale, *Gibert Jeune* de pe Boulevard Saint-Michel, s-a închis, tot sunt multe și pline, nu doar de cărți, ci și de cumpărători. Preferata mea: *Lécume des pages* („Spuma paginilor”, trimitere intertextuală la celebrul roman al lui Boris Vian, *Spuma zilelor*), de lângă Café de Flore. De asemenea, mai ales pentru filosofie, este ideală librăria J. Vrin din Place de la Sorbonne. Anticariatele sunt multe, cu publicații mai recente, dar și de-acum câteva secole, dar îți trebuie timp și puțin noroc pentru a da peste niște nestemate autentice.

Alegeri. Sunt la Paris chiar în săptămâna dinaintea alegerilor legislative, convocate anticipat de Președintele Macron, în urma rezultatelor la scrutinul european. Deși toate sondajele dau câștigătoare extrema dreaptă, reunită sub numele de Rassemblement National (RN), totuși coaliția de stânga, Noul Front Popular este destul de aproape. În Parisul cosmopolit, plin de afișe electorale mai ales ale stângii și ale coaliției prezidențiale „Ensemble” (Împreună), RN (*R haine*, cum stă scris pe un afiș în metrou, un joc de cuvinte care profită de pronunția identică între litera/sunetul N și cea a cuvântului *haine* – „ură”) pare să nici nu existe. Indiferent de rezultatul final, sunt convins că atât spiritul laic și republican, cât și raționalismul cartezian „îmblânzit” doar de acel *savoir vivre* specific parizian vor ieși învingătoare. ■

